

Козаченко В.В.

*кандидат юридичних наук, старший викладач
кафедри кримінально правових дисциплін
Криворізький факультет Національного університету
«Одеська юридична академія»*

«ТЕСТ РУКИ» ЕДВІНА Е. ВАГНЕРА ЯК ЗАСІБ ДІАГНОСТИКИ АГРЕСИВНОСТІ ТА СХИЛЬНОСТІ ДО НАСИЛЬСТВА У ОСІБ ГРУПИ КРИМІНОГЕННОГО РИЗИКУ

У сучасних умовах глобальної соціальної нестабільності, поширення агресивної поведінки серед молоді та зростання рівня насильницьких злочинів особливого значення набуває питання ранньої ідентифікації осіб із підвищеною схильністю до девіантної та делінквентної поведінки. Дослідження в галузі кримінології, психології та соціології підтверджують, що схильність до насильства часто формується ще в підлітковому або юнацькому віці, маючи витоки у внутрішньо-особистісних конфліктах, психоемоційній нестабільності, фрустрації та дефіциті соціальної підтримки. Прогнозування майбутньої злочинної поведінки потребує використання комплексних інструментів, які дозволяють не лише зафіксувати фактичні порушення поведінки, але й виявити латентні тенденції до агресії, контролю, домінування або ізоляції.

У цьому контексті особливо цінними є проєктивні методики, які, на відміну від раціональних тестів і анкет, дозволяють проникнути у глибинні шари психіки, зокрема в неусвідомлені імпульси та афективні реакції. Однією з найбільш валідних та адаптованих методик такого типу є «Тест Руки», створений американським психологом Едвіном Е. Вагнером у середині ХХ століття. Згідно з авторською концепцією, ця методика дозволяє виявити тенденції поведінки суб'єкта у взаємодії з оточенням, а також його внутрішню готовність до

агресії, уникнення, маніпуляції, домінування чи соціальної інтеграції [1, с. 31].

Особливу цінність цей тест набуває у кримінологічній практиці, оскільки дозволяє ідентифікувати індивідуальні профілі ризику, виявити агресивні патерни у поведінці осіб без явної девіації, здійснювати психологічну експертизу осіб, що вже скоїли правопорушення, проводити превентивний скринінг серед груп ризику (наприклад, підлітків, молоді в кризових регіонах, осіб з проблемним соціальним середовищем тощо).

На тлі загального зростання рівня латентної агресії в суспільстві, потреба у таких методиках є особливо актуальною в Україні, зокрема в індустріальних містах, де високий рівень соціального напруження, економічна нестабільність та маргіналізація частини молоді можуть виступати тригерами девіантної поведінки. У зв'язку з цим дослідження ефективності «Тесту Руки» як кримінологічного інструмента є не лише науково обґрунтованим, а й соціально значущим.

Метою даного дослідження є аналіз можливості використання «Тесту Руки» Едвіна Е. Вагнера як інструменту для виявлення потенційної агресивності та схильності до насильства серед молоді, а також емпіричне вивчення проєктивних тенденцій на прикладі тестування студентів міста Кривий Ріг та окремого індивідуального кейсу.

«Тест Руки» Вагнера є проєктивним тестом, що базується на психоаналітичному припущенні про те, що суб'єкти проєктують власні імпульси, переживання та установки на неоднозначні стимули. Методика включає 10 зображень рук у різних позиціях (9 стандартних + 1 пуста картка) і передбачає, що респондент має описати, що, на його думку, робить або збирається робити зображена рука.

Стимули є нейтральними, проте відповіді часто містять агресивний, комунікативний, деструктивний або соціально дезадаптивний зміст. Сам Вагнер виділив основні категорії реакцій: А (Aggression) – агресивні дії; F (Fear) – захисні дії або пов'язані з відчуттям страху; Р (Passive) – пасивні дії; С (Communication) – комунікативні або соціальні дії; О (Object manipulation) – маніпуляції з об'єктами; М (Movement) – моторні, рухові дії; І (Inappropriate) – нестандартні, девіантні, абсурдні відповіді; S (Sexual) – сексуальні дії або натяки [2, с. 26].

Загальна структура відповідей дозволяє обчислити Aggression Score (AS), Active Score, Withdrawal Score, а також виявити реактивну агресивність або латентну тривожність.

Методика дослідження. Дослідження проводилось у рамках роботи над темою «Роль латентної агресії у криміногенній поведінці осіб молодіжного віку». Для вивчення проєктивних тенденцій було обрано «Тест Руки» Вагнера. У дослідженні було використано два рівні аналізу:

1. Індивідуальний рівень. Досліджуваним був чоловік, 22 роки (Респондент № 1), рівень освіти – середньо-спеціальний, раніше до кримінальної відповідальності не притягувався. Проводилося глибинне проєктивне дослідження для вивчення схильності до

агресивної поведінки. Тестування проводилося індивідуально, у спокійній атмосфері, зі стандартною інструкцією. Усі 10 карток пред'являлися в строгій послідовності.

2. Груповий рівень. Було організовано тестування серед студентської молоді м. Кривий Ріг, у якому взяли участь 126 осіб віком від 15 до 18 років. З них 73 дівчини та 53 хлопця. Метою було дослідження проєктивних тенденцій у поведінці осіб підлітково-юнацького віку, які становлять групу потенційного криміногенного ризику (враховуючи підвищену імпульсивність, нестабільну самооцінку та соціальну вразливість). Тестування проводилося у навчальних закладах за участі психологів. Інструкція відповідала авторській методиці Вагнера. Всі учасники надали усвідомлену згоду.

Кількісна характеристика відповідей на індивідуальному рівні опитування засвідчила п'ять відповідей із категорії А (агресивні дії) – «рука б'є», «замахується», «душить», «тягне за горло», «тримає ніж». Три відповіді із категорії О (маніпуляції з об'єктами) «відкриває двері», «знімає рукавичку», «піднімає чашку». Одна відповідь із категорії С (комунікативні або соціальні дії) – «вітається з кимось». Одна відповідь із категорії І (нестандартні) – «рука інваліда» (додаток 1).

Аналіз відповідей дозволяє зазначити, що якісна характеристика свідчить про домінування агресивних імпульсів, які часто виникають навіть у нейтральних або невизначених ситуаціях. Наприклад, на 6-й картці (рука з долонею вгору) респондент відповів: «Ця рука хапає когось за шию». Така відповідь свідчить про несвідоме зміщення нейтрального стимулу в зону конфліктної взаємодії.

Групові результати (126 осіб, Кривий Ріг). Аналіз масиву відповідей показав, що домі-

Додаток 1

Категорія реакції	Кількість відповідей	Приклади реакцій
A (Aggression)	5	«рука б'є», «замахується», «душить», «тягне за горло», «тримають ніж»
O (Object manipulation)	3	«відкриває двері», «знімає рукавичку», «піднімає чашку»
C (Communication)	1	«вітається з кимось»
I (Inappropriate)	1	«рука інваліда»

нуючими реакціями були: Р (Пасивність, нейтральні дії) – 38% усіх відповідей; М (Моторика, загальні рухи) – 26%; С (Соціальні дії, комунікація) – 21% А (Агресивні дії) – лише 9%; інші типи (О, F, I інше) – 6%.

Отримані дані вказують на низький рівень проєктивної агресії в цій віковій вибірці, проте привертає увагу незначна частка комунікативних реакцій у деяких групах, що може свідчити про внутрішню соціальну ізоляцію, знижену довіру або емоційну дистанційованість.

Отримані в ході дослідження дані дозволяють сформулювати низку важливих висновків як з позиції психологічної інтерпретації результатів «Тесту Руки», так і в контексті їх кримінологічного значення.

По-перше, результати індивідуального кейсу демонструють наявність значної проєктивної агресивності – половина відповідей (50%) відображала дії, що мають агресивний або насильницький характер. У поєднанні з низькою часткою комунікативних та соціально-орієнтованих реакцій (лише одна відповідь категорії С), така конфігурація свідчить про потенційну афективну нестабільність, знижену здатність до емпатії та імпульсивну поведінку, що у певних ситуаціях може реалізовуватись у вигляді насильства або асоціальної поведінки. Подібні ознаки є характерними для осіб із підвищеним ризиком скоєння правопорушень у стані афекту або при фрустрації соціальних потреб.

По-друге, масове дослідження серед молоді міста Кривий Ріг надало змішані, але цілком репрезентативні результати для загальної оцінки емоційного стану та поведінкових тенденцій у підлітково-юнацькому середовищі. Зокрема, виявлено, що нейтральні або пасивні реакції (N) становили найбільшу частку (38%), що можна інтерпретувати як переважання емоційного контролю, уникнення конфліктів або прагнення до безпечної соціальної взаємодії. Моторні дії (М) (26%) свідчать про прагнення до активності, рухової самореалізації або контролю над ото-

ченням, не обов'язково з агресивним забарвленням. Соціальні дії (С) (21%) вказують на позитивну соціальну адаптацію, прагнення до взаємодії, комунікації, що розглядається як позитивний прогностичний чинник. Агресивні відповіді (А) становили лише 9%, що свідчить про відносно низький рівень експресивної агресії серед респондентів, хоча сама наявність таких реакцій у частини підлітків потребує індивідуального розгляду.

Таким чином, загальний профіль вибірки демонструє переважання конструктивних та адаптивних форм поведінки, хоча наявність незначної, але стійкої частки агресивних відповідей свідчить про необхідність цілеспрямованої профілактичної роботи з групами ризику – зокрема, з тими, хто виявляє емоційну ізоляцію, знижену комунікативність або постійну пасивну реактивність.

З позиції кримінологічного аналізу, «Тест Руки» Вагнера може виконувати функцію індикатора латентного насильства – в тих випадках, коли зовнішні поведінкові прояви ще не перейшли межу правопорушення, але проєктивні відповіді вже вказують на наявність внутрішньої готовності до домінування, підпорядкування чи агресії. Це особливо важливо в умовах роботи з підлітками, що зростають у дисфункційних сім'ях, особами, які пережили травматичний досвід (булінг, домашнє насильство) та молоддю, яка демонструє ознаки соціального відчуження, девіантної субкультурної належності [3, с. 96].

Не менш важливим є гендерний аспект. Попередній аналіз свідчить про певні відмінності між хлопцями та дівчатами у вираженні моторних та соціальних реакцій (М та С), що може бути основою для подальших досліджень з урахуванням статевих, вікових, соціальних чинників. Відтак, «Тест Руки» може стати не лише психодіагностичним, але й системно-аналітичним інструментом для виявлення потенційних ризиків криміногенності в окремих категоріях молоді.

Загалом, використання тесту Руки в системі ювенальної превенції, пенітенціарної

психології та шкільної психодіагностики відкриває нові перспективи для профілактики первинної та вторинної девіантної поведінки, що робить його цінним елементом міждисциплінарної роботи на перетині кримінології, психології та соціальної роботи [4, с. 59].

У психокримінологічній практиці такі індикатори слугують сигналом для фахівців, адже особи з пригніченою активністю можуть виступати як потенційні жертви, так і неочікувані суб'єкти девіацій у разі раптового зниження внутрішнього контролю (наприклад, під дією психоактивних речовин або в межах групового впливу).

Проективна методика тесту Руки Едвіна Е. Вагнера дозволяє не лише виявити афективну або агресивну налаштованість особи, але й розкрити глибинні тенденції пасивної поведінки, які в кримінологічному аспекті мають не менш важливе значення, ніж безпосередні прояви агресії [2, с. 115].

Аналіз отриманих емпіричних результатів, зокрема переважання реакцій типу Р (пасивність/нейтральність) серед більшості студентів віком 15–18 років у місті Кривий Ріг, свідчить про поширення психологічної інерції, зниження поведінкової ініціативи та стримування емоційного самовираження у молодіжному середовищі. З кримінологічної точки зору, така поведінка не є однозначно позитивною або такою, що виключає девіантність. Навпаки, сучасна кримінологія розглядає пасивність як форму латентної девіантності, яка може реалізовуватися опосередковано або через вторинні канали (наприклад, шляхом приєднання до деструктивних субкультур, втечі в ізоляцію, віртуальні світи, саморуйнівну поведінку).

Особливу загрозу становить конформістська пасивність – стан, коли індивід не чинить активного спротиву негативним впливам, але й не має внутрішніх механізмів критичного мислення чи етичного самоконтролю. Така особа, навіть за відсутності агресивних нахилів, може стати учасником групового правопорушення (злочинності натовпу,

шкільного булінгу, вандалізму), інструментом маніпуляції з боку більш активних та домінантних девіантних лідерів чи жертвою або співучасником правопорушень, не усвідомлюючи до кінця їх кримінального змісту [4, с. 60].

Класичні теорії соціального контролю наголошують, що відсутність прив'язаності до соціально значущих інституцій (родина, освіта, колектив) у поєднанні з байдужістю до наслідків своїх дій є одним із факторів втрати соціального контролю. У цьому контексті високий рівень пасивних відповідей під час проходження «Тесту Руки» може розглядатись як сигнал втрати суб'єктності, що, за умов зовнішнього тиску або соціальних викликів, призводить до девіантної чи навіть делінквентної поведінки [5, с. 309].

Також варто враховувати, що пасивність у поведінці підлітків може бути наслідком соціальних травм, хронічного стресу або сімейної дисфункції. Згідно з результатами досліджень Інституту кримінально-виконавчої служби України, значна частина правопорушників-підлітків у минулому виявляли соціальну апатію, навчальну дезадаптацію та відсутність емоційної включеності в комунікативні процеси.

У цьому зв'язку, кримінологічна цінність «Тесту Руки» полягає в можливості раннього виявлення осіб не лише з відкритими ознаками агресії, а й з «приглушеним», латентним девіантним потенціалом, який не проявляється у поведінці прямо, але фіксується у проективному матеріалі.

Таким чином, для профілактики правопорушень серед молоді доцільно використовувати «Тест Руки» як скринінговий інструмент у закладах освіти та молодіжних центрах, інтегрувати результати тесту в індивідуальні профілі ризику та розробляти програми соціально-психологічної активізації пасивних підлітків, зокрема через інклюзивні практики, залучення до волонтерства, молодіжного лідерства, мистецьких або спортивних ініціатив.

З урахуванням специфіки міста Кривий Ріг як індустріального центру з високим рівнем соціального навантаження, демографічного тиску та урбаністичної ізоляції, пасивність молоді слід розглядати як потенційний соціальний ризик, що потребує мультидисциплінарного реагування – психологічного, кримінологічного та педагогічного.

Проведене дослідження із застосуванням проєктивної методики «Тест Руки» Едвіна Е. Вагнера дозволило отримати цінну інформацію про психологічні та поведінкові характеристики підлітків віком 15–18 років, які проживають у місті Кривий Ріг. Участь у тестуванні взяли 126 осіб (73 дівчини та 53 хлопці), що забезпечило репрезентативну вибірку для попередньої кримінологічної інтерпретації даних.

Найважливішим емпіричним результатом стала перевага реакцій типу Р (нейтральність/пасивність), які свідчать про відсутність чітко вираженої мотивації до дії, стриманість, уникнення афективного включення та знижену соціальну ініціативу. Такий поведінковий профіль, хоча і не є агресивним, має кримінологічне значення як потенційний чинник латентної девіації, що може проявитися за несприятливих умов – соціального тиску, втрати контролю, кризових станів тощо.

Поряд із реакціями Р, значну частку відповідей склали моторні (М) та соціальні (С) реакції, що дає підстави говорити про наявність у частини молоді прагнення до взаємодії з навколишнім середовищем, хоча й недостатньо вираженого на рівні домінуючої моделі поведінки. Саме поєднання пасивності та фрагментарної соціальної активності може бути індикатором адаптаційної нестабільності у підлітковому віці.

Кримінологічна інтерпретація отриманих результатів засвідчує необхідність перегляду традиційного фокусу профілактичної роботи. Наголос повинен зміщуватися не лише на осіб з агресивно-імпульсивним профілем,

а й на пасивних підлітків, які можуть виявитися вразливими до зовнішнього девіантного впливу, групового тиску, соціальної ізоляції або навіть саморуйнівної поведінки.

«Тест Руки» Едвіна Вагнера є ефективним діагностичним інструментом для виявлення не лише схильності до агресії, а й пригніченої активності, емоційної стриманості та соціального відчуження. Домінування пасивних реакцій у молоді міста Кривий Ріг свідчить про поширення адаптивних стратегій уникнення, що можуть слугувати захистом, але також – латентним ризиком у кримінологічному сенсі. Профілактична діяльність має бути багатовекторною, включати раннє виявлення осіб з «ризиком пасивності», розвиток комунікативних навичок, зміцнення емоційної саморегуляції, підтримку психоемоційної активності. Необхідно впроваджувати інтеграцію психологічних інструментів у практику роботи освітніх установ, ювенальних служб, соціальних центрів, зокрема у формі психологічного моніторингу, індивідуального супроводу та групових тренінгів. Урахування фактору пасивності в кримінологічному аналізі відкриває нові перспективи у формуванні стратегії вторинної профілактики правопорушень серед підлітків, з особливим акцентом на соціальне середовище, емоційну включеність та рівень суб'єктності.

Таким чином, застосування «Тесту Руки» Вагнера в ювенальній кримінології може суттєво підвищити ефективність раннього виявлення потенційно девіантної поведінки, особливо у випадках, коли зовнішні прояви порушень відсутні або мінімальні. Подальші дослідження в цьому напрямі повинні охоплювати більші вибірки, враховувати гендерні, регіональні та соціокультурні особливості, а також поглиблювати зв'язок між результатами тестування та фактичними моделями поведінки в ризикових групах молоді.

Анотація

У статті висвітлено теоретичні та практичні аспекти застосування проєктивної методики Едвіна Е. Вагнера «Тест Руки» як ефективного засобу діагностики агресивності та схильності до насильницької поведінки серед осіб, що належать до групи криміногенного ризику. Автор аналізує особливості тесту як психодіагностичного інструменту, що дозволяє виявляти приховані форми агресії, фрустрації, тривожності, внутрішнього конфлікту та домінантних мотивацій, які можуть передувати вчиненню правопорушень.

У центрі дослідження – результати якісного та кількісного аналізу індивідуальних та групових тестових протоколів, зібраних під час емпіричного дослідження серед молоді м. Кривий Ріг віком 16–22 років, яка характеризується високим рівнем соціальної взаємодії (особи, які навчаються на різних рівнях освіти).

Метою цього дослідження є вивчення доцільності застосування проєктивної методики «Тест Руки» Едвіна Е. Вагнера для виявлення латентної агресивності та схильності до насильницької поведінки серед молоді. У роботі також розглядаються емпіричні аспекти проєктивного аналізу на основі результатів тестування студентів міста Кривий Ріг та аналізу окремого індивідуального випадку.

«Тест Руки» Вагнера – це проєктивна психодіагностична методика, що ґрунтується на психоаналітичному принципі проєкції, згідно з яким особа несвідомо приписує власні емоції, мотиви й установки зовнішнім об'єктам. Завдання респондента полягає в інтерпретації дії, яку, на його думку, виконує або збирається виконати зображена рука.

Отримані результати свідчать про виявлення специфічних патернів відповідей, що корелюють з ознаками латентної агресивності та потенційної насильницької поведінки. Наводяться типові інтерпретації відповідей за методикою Вагнера, що дозволяють зробити прогностичні висновки щодо можливості участі респондентів у насильницьких правопорушеннях у майбутньому.

У статті обґрунтовується доцільність використання тесту у практиці кримінологічної профілактики, соціально-психологічного супроводу осіб групи ризику, а також у рамках діяльності правоохоронних і пенітенціарних установ. Зроблено висновки щодо ефективності методики у виявленні агресивних настанов, що мають кримінологічне значення, та надано рекомендації щодо її подальшого використання в міждисциплінарних дослідженнях.

Ключові слова: Тест Руки, Вагнер, агресивність, насильство, кримінологія, проєктивна методика, девіантна поведінка, молодь.

Kozachenko V.V. Edwin E. Wagner's "Hand Test" as a tool for diagnosing aggressiveness and propensity for violence in individuals from criminogenic risk groups

Summary

The article explores both theoretical and practical dimensions of applying Edwin E. Wagner's projective technique, the «Hand Test», as an effective tool for assessing aggression and propensity for violent behaviour among individuals identified as being at criminogenic risk. The author examines the distinctive features of the test as a psychodiagnostic instrument capable of revealing latent forms of aggression, frustration, anxiety, internal conflict, and dominant motivational patterns that may precede the commission of criminal acts.

At the core of the study lies the qualitative and quantitative analysis of both individual and group test protocols collected during an empirical investigation conducted among young people aged 16 to 22 in the city of Kryvyi Rih. The participants were characterised by a high level of social interaction and included individuals enrolled in various levels of educational institutions.

The aim of this study is to explore the applicability of Edwin E. Wagner's projective technique, the «Hand Test», for identifying latent aggression and tendencies toward violent behaviour among youth. The paper also examines the empirical dimensions of projective analysis based on the testing results of students in the city of Kryvyi Rih, as well as the examination of an individual case.

Wagner's «Hand Test» is a projective psychodiagnostic technique based on the psychoanalytic principle of projection, according to which individuals unconsciously attribute their own emotions, motives, and attitudes to external objects. The respondent's task is to interpret the action they believe the depicted hand is performing or about to perform.

The results obtained indicate the presence of specific response patterns that correlate with signs of latent aggression and potential violent behaviour. Typical interpretations of responses based on Wagner's methodology are presented, allowing for prognostic conclusions regarding the likelihood of respondents' involvement in violent offences in the future.

The article substantiates the relevance of using the test in the practice of criminological prevention, socio-psychological support for at-risk individuals, as well as within the activities of law enforcement and penitentiary institutions. Conclusions are drawn regarding the effectiveness of the methodology in identifying aggression-related attitudes of criminological significance, and recommendations are provided for its further application in interdisciplinary research.

Key words: Hand Test, Wagner, aggressiveness, violence, criminology, projective technique, deviant behaviour, youth.

Список використаних джерел:

1. Wagner E. E. The Hand Test: Manual. – Los Angeles : Western Psychological Services, 1983. – 160 p.
2. Ємельянова О. Ю. Проективні методики в психологічній діагностиці. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 224 с.
3. Андреева Г. М. Соціальна психологія. – К. : Академія, 2012. – 368 с.
4. Гаврилюк А. О. Психологічні чинники агресивної поведінки в осіб молодіжного віку. *Вісник Національної академії внутрішніх справ*. – 2020. – № 1. – С. 55–62.
5. Andreassi J. L. Psychophysiology: Human Behavior & Physiological Response. – Mahwah, NJ : Psychology Press, 2000. – 512 p.

Дата надходження статті: 09.07.2025

Дата прийняття статті: 14.07.2025

Опубліковано: 29.09.2025